

Р. І. Марголич, аспірант кафедри адміністративного та фінансового менеджменту Навчально-наукового інституту адміністрування, державного управління та професійного розвитку Національного університету «Львівська політехніка»

ГЕНЕЗИС ТА ТРАНСФОРМАЦІЯ КОНЦЕПТУ «ІНДУСТРІАЛЬНИЙ ПАРК» В КОНТЕКСТІ ДЕРЖАВНОУПРАВЛІНСЬКОГО ВПЛИВУ НА ЦІ ПРОЦЕСИ

У статті розглядається еволюція теоретичних підходів та міжнародної практики державного управління щодо запровадження системи функціонування індустріальних парків. Предметом аналізу постають теорія концентричних зон Р. Парка та Е. Берджесса, секторальна модель Г. Хойта, економічна багатоядерна модель Ч. Гаррісом та Е. Ульманом, а також ідеї регіонального розвитку, співвідношення «ядро – периферія» у економічному плануванні та інші. Наводяться статистичні дані щодо розвитку індустріальних парків в деяких країнах Європи та недоліки у забезпеченні їхньої діяльності.

Відзначається роль держави в трансформації концепції індустріальних парків до ідеї еко-індустріальних парків у 1990-х рр. під впливом наростання екологічних проблем і процесів глобалізації. Наголошується на позитивній ролі міжнародних організацій, насамперед Організації індустріального розвитку ООН у запровадженні програм розвитку системи еко-індустріальних парків. Складна ситуація вимагає приділяти більше уваги процесу прискореного розвитку системи ІП як під час війни так і за умов повоєнного відновлення країни. Відтак необхідна нагальна активізація системної роботи щодо покращання законодавчої та нормативно-правової бази діяльності ІП, створення ефективних мотиваційних механізмів з метою залучення інвесторів, поожвавлення підприємницької ініціативи стейкхолдерів.

Підкреслюється нагальна потреба посилення ролі держави та державноуправлінського впливу на розвиток системи індустріальних парків в Україні задля швидкого подолання економічних, демографічних та інших негативних наслідків війни. Акцентовується увага на необхідності творчої адаптації міжнародного досвіду функціонування різних типів індустріальних парків у вітчизняному соціально-політичному та економічному просторі.

Ключові слова: державний вплив, державне управління, індустріальний парк, еко-індустріальний парк, екологія, довкілля, глобалізація, економічний розвиток.

R. I. Margolich. Genesis and transformation of the “industrial park” concept in the context of public administrative influence on these processes

The article examines the evolution of theoretical approaches and international practice of public administration regarding the introduction of the system of functioning of industrial parks. The subject of analysis is the theory of concentric zones by R. Park and E. Burgess, the sectoral model of H. Hoyt, the economic multi-core model by C. Harris and E. Ullman, as well as the ideas of regional development, the “core-periphery” ratio in economic planning, and others. Statistical data on the development of industrial parks in some European countries and shortcomings in ensuring their activity are presented.

The role of the state in the transformation of the concept of industrial parks to the idea of eco-industrial parks in the 1990s under the influence of increasing environmental problems and processes of globalization is noted. Emphasis is placed on the positive role of international organizations, primarily the United Nations Industrial Development Organization, in the implementation of programs for the development of the system of eco-industrial parks. The difficult situation requires paying more attention to the process of accelerated development of the IP system both during the war and under the conditions of the country's post-war recovery. Therefore, there is an urgent need to intensify systemic work on improving the legislative and regulatory framework of IP activity, creating effective motivational mechanisms to attract investors, and revitalizing the entrepreneurial initiative of stakeholders.

The urgent need to strengthen the role of the state and public management influence on the development of the system of industrial parks in Ukraine is emphasized in order to quickly overcome the economic, demographic and other negative consequences of the war. Attention is focused on the need for creative adaptation of the international experience of the functioning of various types of industrial parks in the domestic socio-political and economic space.

Key words: state influence, state administration, industrial park, eco-industrial park, ecology, environment, globalization, economic development.

Постановка проблеми. За оцінками експертів міжнародних організацій (ООН, ЄС, ОЕСР та інших) індустріальні парки (ІП) є ефективним, інноваційним та комплексним механізмом динамічного розвитку економіки, особливо тих країн, що розвиваються, та де фіксується середній рівень доходів населення. Вони сприяють сталій індустріалізації та дієвим структурним реформам й перетворенням. Індустріальні парки допомагають подолати обмеження бізнес-інфраструктури та бар'єри для виходу компаній на національний та міжнародний ринки та здатні створювати високу продуктивність, стимулювати інновації, заохочувати інвестиції та сприяти соціальній інтеграції та захисту навколишнього середовища [1, с. 5].

В Україні Закон «Про індустріальні парки» було прийнято лише у червні 2012 р., проте його цілеспрямоване редагування та удосконалення почалося лише на початку 2020 р. [2]. Значної мірою це було обумовлено приєднанням країни до Глобальної програми з еко-індустріальних парків (ЕІП), що реалізується Організацією Об'єднаних Націй з промислового розвитку (UNIDO) в семи країнах за фінансової підтримки Швейцарії. Війна в Україні ще більше актуалізувала питання необхідності запровадження дієвих проєктів розвитку системи ІП. Економічні наслідки 2022 р. виявилися менш катастрофічними, ніж очікувалося, але доволі важкими: ВВП країни зменшився на 30,4% [3]. Вкрай негативної виявилася демографічна ситуація. За інформацією Управління Верховного комісара ООН у справах біженців, на початок липня 2023 р. у країнах Європи зареєстровано 5 949 500 українців для тимчасового захисту або аналогічних національних схем захисту. Найбільше їх перебуває в Польщі (999 690), Німеччині (1 076 680), Чехії (535 680) [4]. За результатами широкомасштабного дослідження, проведеного у Німеччині на початку 2023 р. 37% біженців з України хотіли б залишитися в країні на тривалий термін а ще 34% – до кінця війни. Відповідно до дослідження, проведеного в листопаді-грудні 2022 р. Центром економічної стратегії, 69% біженців мали вищу освіту, що значно перевищує середньостатистичні показники України (29%) та ЄС (33%). За попередніми оцінками, після закінчення війни за кордоном може залишитися від 0,9 до 2,7 млн українців. Ще від 100 до 700 тис. можуть виїхати за межі України для воз'єднання зі своїми сім'ями [5].

Стратегії розвитку індустріальних парків на 2023–2030 роки від 24 лютого 2023 р. зазначається, що економічна активність ІП залишається недостатньою: на кінець 2022 р. з 60 індустріальних парків, включених до Реєстру індустріальних (промислових) парків, лише у 37 обрано керуючі компанії, у дев'яти – є учасники та інші суб'єкти ІП [6].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед вітчизняних вчених питання розвитку та функціонування ІП розглядали С. Батажок [7], І. Когут, Т. Лебідь [8], І. Підоричева, О. Ліщук [9], Л. Сенів, Б. Комарницька [10], В. Чекіна [11], Н. Шевчук, С. Тульчинська, А. Погребняк [12] та багато інших. Проте предметом їхнього аналізу поставали окремі аспекти становлення системи ІП (інвестиції, правове регулювання, економічні питання тощо). Водночас існує значний масив комплексних досліджень зарубіжних вчених, де ретельно розглядаються питання генезису та розвитку концепту індустріальних парків, нові тенденції у забезпеченні їхньої продуктивності. Серед них Е. Берджесс, Й. Відова, К. Дей, Е. Лов, Р. Парк, Й. Пієрс, К. Фалке, Р. Фарелл, А. Хейн, М. Янкович та інші. Багато доповідей й аналітичних матеріалів підготовлено в рамках проєктів ООН, ЄС, ОЕСР, Світового банку.

Мета статті полягає у з'ясуванні основних етапів еволюції концепту індустріальних парків та основних вимог до їх функціонування та інноваційних тенденцій у сучасну епоху.

Виклад основного матеріалу. Переважна більшість дослідників вважає батьківщиною ІП Велику Британію, в якій в середині XVIII ст. почалася перша індустріальна революція. Саме тут свого часу почалося виникнення промислових зон. Перші з них виникали хаотично, дещо випадково і тільки пізніше перетворилися на процес організованих дій, що розвивався в контексті певної ідеї міського планування та концепції регіонального розвитку. А перший індустріальний парк (Trafford Park), був заснований компанією під назвою Shipcanal and Docks поблизу Манчестера в 1896 р. Значна територія на південно-захід від центру Манчестера була куплена у знатного сімейства де Траффордів 24 червня 1896 р. лондонським фінансистом Е. Хулі за 360 000 фунтів стерлінгів, який перетворив її на першу у світі промислову зону. У 1911 р. автомобільний магнат Г. Форд відкрив свій перший завод за межами Сполучених Штатів, у Траффорд Парку. Інноваційний метод виробничої лінії компанії було впроваджено приблизно в той самий час, що й у Детройті, і до 1920 р. 26 000 автомобілів щороку вироблялися в Траффорд-Парку, причому всі деталі також виготовлялися на місцевому рівні. На піку свого розвитку ІП мав найбільшу приватну залізничну систему у Великобританії; у 1930-х рр. через нього щороку перевозилося майже 2,5 млн. т. тонн вантажів, що дорівнювало 3 % усіх транспортних перевезень Великобританії. Наприкінці того десятиліття виробництво було майже повністю переведено на військові матеріали, що відзначило Траффорд-Парк як один із найпотужніших центрів Великої Британії під час Другої світової війни. Показники зайнятості в ІП досягали позначки у 75 000 осіб [13].

Певною мірою стихійне створення індустріальних парків доповнилося теоретичним обґрунтуванням. Деякі фахівці вважають, що ідеї створення ІП можна знайти в теорії концентричних зон Р. Парка та Е. Берджесса, яка була розроблена у 1925 р., на основі соціологічного історичного аналізу міста Чикаго, починаючи з останнього десятиліття XIX ст. [14]. Американські вчені поділяли міську територію на п'ять зон: центральний діловий район (central business district CBD) як центр міської активності та головний пункт міської транспортної інфраструктури; перехідну зону, де змішані житлові та комерційні райони з житловими кварталами; зони фабрик і будинків робітничого класу, розташовані в менш зручних і привабливих районах; зона будинків кращої якості для середнього класу з новими та кращими квартирами, і, нарешті, окраїна приміської зони [15, с. 42].

Модель концентричних зон була розвинута й модифікована теорією клиновидного або радіального сектора (сучасна назва – секторна модель) на основі використання міського поля, яку запропонував інший відомий вчений з Чикаго Г. Хойт. Йому належить пріоритет у розробці методики використання карт для прийняття бізнес-рішень і аналізу державної політики, а також розуміння просторового розподілу вартості власності та іпотечних ризиків.

А докторська дисертація (1933 р.) «Сто років вартості землі в Чикаго: зв'язок зростання Чикаго зі зростанням вартості землі, 1830-1933 рр.» є однією з найбільш цитованих дисертацій усіх часів й досі не втратила своєї актуальності. Зважаючи на її широкий попит вона була навіть оцифрована у 2018 р. Каліфорнійським університетом у Берклі [16]. Системне викладення своїх поглядів Г. Хойт здійснив у 1939 р., тим самим модель концентричних зон Е. Берджесса переставала відігравати роль домінуючої теорію міської морфології. Крім того вчений удосконалив метод аналізу економічної бази, який дозволив муніципальним і державним органам влади оцінювати потенційне зростання населення на основі поєднання базової та неосновної зайнятості в їхніх економіках.

У 1945 р. теоретичні основи створення ІІІ були розвинуті іншими американськими вченими Ч. Гаррісом та Е. Ульманом. У своїй статті «Природа міст» вони запропонували так звану економічну багатоядерна модель. Дослідники доводили, що міста ростуть не навколо одного ядра, а навколо кількох окремих ядер, кожне з яких має свою траєкторію росту. Вони вважали, що підвищення мобільності людей внаслідок покращання транспортної системи, кількості автомобілів тощо дозволяє спеціалізувати регіональні центри (наприклад, важка промисловість, бізнес-парки, торгові зони тощо) [17].

До зазначених ідей після Другої світової війни додалися теорії центрального місця (В. Крісталлер, А. Лош), збалансованого розвитку П. Розенштейн-рода, Р. Нурксе), незбалансованого розвитку (Ф. Перру, К. Мюрдал, Р. Вернон) [18, с. 891-892]. У 1963 р. з'явилася доволі продуктивний варіант адаптивної регіональної вхідної-вихідної моделі В. Леонтьєва та А. Страут, де зазначалися ризики локального економічного розвитку, насамперед, пов'язані з кліматичними змінами [19]. На рубежі 1950-1960-х рр. з'явилося багато перспективних робіт, де досліджувалися питання регіонального й міжрегіонального планування, економічного зростання регіонів, мінімізації транспортних та інвестиційних витрат, просторової конкуренції тощо. Зокрема, значної популярності набула теорія поляризованого розвитку (1967 р.) Д. Фрідмана. Фундаментальна ідея цієї моделі (ядро – периферія) полягає в тому, що існує нерівний розподіл соціально-економічної та політичної влади, що спричиняє міське процвітання або занепад [20]. Можна навести ще багато прикладів цікавих ідей, які прямо або опосередковано стосуються розвитку індустріальних парків. Можна лише зазначити, що сучасні теорії регіонального акцентують увагу на необхідності розвитку переважно малих і середніх компаній, підтримки передачі інновацій (оскільки малі та середні компанії здатні швидко адаптуватися до бізнес-потреби ринку), змінюючи бізнес-клімат у регіоні [21; 22].

Паралельно тривала практична робота щодо запровадження ІІІ. У 1960-х рр. у Великій Британії їх кількість досягла 46. У 1963 р. перший ІІІ було створено в ФРН (Мюнхен, Баварія), однак стрімке зростання їхньої кількості прийшлося на 1980-і рр. У 1984 р. в Німеччині функціонувало вже 22 промислових та інвестиційних парки. Крім цього почався процес створення приватних парків. Вони виникли в густонаселених районах, були значно меншими за площею та зосереджені на різних ринкових зонах. Створення та функціонування ІІІ різних типів в цей час було погано врегульоване на законодавчому рівні; вони дуже розрізнялися у розмірах, технічному оснащенні, розвинутості соціальної інфраструктури тощо.

Однак важливим було те, що зростало розуміння позитивного ефекту ІІІ на розвиток регіонів, незважаючи на те, що зазвичай вони не приносять миттєвих результатів. Очевидним було їхнє сприяння створенню робочих місць, більш швидкому запровадженню інноваційних технологій та залученню інвестицій, в тому числі зарубіжних. Водночас увага світової спільноти все більше зосереджувалася на необхідності збереження довкілля. Починаючи з 1960-х рр., різні філософські напрямки екологізму отримали політичне вираження через створення «зелених» політичних рухів у формі активістських неурядових організацій і екологічних політичних партій. У 1970-1980-х рр. в розвинутих країнах світу почали створюватися політичні партії зелених (Нова Зеландія, Австралія, Швейцарія, Німеччина, Бельгія, США тощо). До кінця 1980-х рр. екологізація набула не тільки національного, але й глобального виміру. Деякі екологічні неурядові організації (наприклад, Грінпіс, Друзі Землі та Всесвітній фонд дикої природи) почали відігравати помітну роль у міжнародній політиці, мають розгалужену систему офісів по всьому світу [23].

Не випадково на початку 1990-х рр. новатори з Університету Далхаузі (Нова Шотландія, Канада) та Корнельського університету (Ітака, штат Нью-Йорк) задумали ввести відповідні екологічні для розвитку ІІІ [24]. На основі їхніх ідей незалежна лондонська компанія Indigo Development у 1992 р. створила концепцію еко-промислових парків (Eco-Industrial Park – EIP). Привабливість концепції полягала в тому, що усі стейкхолдери, які беруть участь у створенні еко-індустріальних парків, прагнуть побудувати надійний фундамент для сталого індустріального розвитку, який є більш конкурентоспроможним, ефективнішим і чесним, ніж традиційні індустріальні парки чи регіони. Крім того вони відкривають нові шляхи для відкриття нові бізнес-проекти для залучення інвестицій, які змінюють та покращують регіональну економіку. Розробники EIP прагнуть покласти край очевидному конфлікту між екологічними, соціальними та економічними цінностями [25, с. 6].

Необхідно наголосити і на зусилля міжнародної спільноти щодо екологізації ІІІ. 17 листопада 1966 р. Генеральна Асамблея ООН ухвалила резолюцію 2152 (XXI), якою заснувала Організацію індустріального розвитку ООН (UNIDO) як автономний орган в рамках ООН. Згодом була прийнята конституція Організації (1979 р.), набув чинності бізнес-план (1997 р.), який надавав можливості краще реагувати на зміну глобального економічного

середовища. У 2003 р. UNIDO прийняла нову корпоративну стратегію, яка ґрунтується на передумові, що підвищення продуктивності праці завдяки вдосконаленню навичок, збільшенню знань і модернізації технологій відіграє вирішальну роль у сприянні швидшому економічному зростанню [26]. Фокус уваги Організації все більше зміщувався на забезпеченні ефективності діяльності ЕІР, завдяки чому було запроваджено декілька міжнародних програм, прийняті рекомендації щодо процесу створення еко-індустріальних парків.

Кількість еко-індустріальних парків постійно зростає. Сьогодні в усьому світі існує близько 250 ЕІР (більше третини з яких знаходяться не в країнах ОЕСР), які діють або знаходяться на стадії розробки, тоді як зовсім недавно, у 2000 р. їх було менше 50. Вони пропонують бізнес-переваги традиційних індустріальних парків, водночас ефективніше використовуючи ресурси, підвищують продуктивність, сприяють досягненню цілей соціальної відповідальності компаній і знижують ризики зміни клімату. Варто звернути увагу, що важливими у функціонуванні ЕІР є не тільки технічні, економічні та екологічні чинники, але численні відносини зацікавлених сторін (між фірмами, державними органами, місцевими органами влади й спільнотами тощо) [27].

Еко-індустріальний парк сьогодні визначається як спеціальна зона промислового призначення, яка сприяє сталому розвитку, шляхом забезпечення соціальних, економічних, та екологічних параметрів у процесах вибору розташування, планування, управління та повсякденного функціонування [28]. Однак не все у їхній діяльності є позитивним. Сучасна реальність полягає в тому, що багато ЕІР створені на основі застарілих індустріальних парків (ІР). Однак, як проекти трансформації останніх у ЕІР управляються різними державними та приватними зацікавленими сторонами, здебільшого невідомо і потребує більш надійного й прозорого регулювання [29, с. 3122].

Висновки та перспективи подальших розвідок. Теоретичне обґрунтування та практичне запровадження індустріальних парків почалося у ХХ ст., що забезпечило потужний економічний розвиток багатьох країн і регіонів. Концепція розвитку ІР спиралася на інтеграцію відносно різних функцій (виробничої, надання послуг, відпочинку та освіти) у промислову зону з більшою частиною промислового виробництва та послуг з високим оборотом економіки та високою зайнятістю та знайшла підтримку урядовців в низці держав.

Під впливом глобальних тенденцій, зокрема екологізації виробництва та життєдіяльності людства виникла потреба в розробці на державному рівні концепції еко-індустріальних парків (ЕІР), яка стала більш ефективним й конкретним засобом досягнення основної мети сталого розвитку на місцевому рівні – одночасного покращення екологічних, економічних і соціальних показників промислового та громадського розвитку. Водночас останнім часом в ЄС набирає обертів концепція еко-інноваційних парків, котра представляє практичний інтерес для України як офіційного кандидата на вступ до Європейського Союзу. Слід зазначити, що на національному рівні існують значні недоліки в законодавчому, нормативно-правовому, регулятивному, фінансовому та інших механізмах забезпечення ефективних механізмів розвитку та функціонування ІР. Відтак вивчення та адаптація міжнародного досвіду до українських реалій є надзвичайно важливим й актуальним завданням.

Список використаних джерел:

1. UNIDO. International Guidelines for Industrial Parks. United Nations Industrial Development Organization. Vienna International Centre, 2019. 128 p.
2. Про індустріальні парки: Закон України від 21 червня 2012 року № 5018-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5018-17#Text>
3. Harmash O. Ukraine suffers biggest economic fall in independent era due to war. *REUTERS*. 5 January 2023. URL: <https://www.reuters.com/markets/europe/ukraines-economy-falls-304-2022-minister-2023-01-05/>
4. UNCHR. Ukrainian Refugee Situation. 12 July 2023. URL: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>
5. Mikhailyshina D. A survey of Ukrainian refugees. Centre for Economic Strategy. 30 March 2023. URL: <https://ces.org.ua/en/a-survey-of-ukrainian-refugees/>
6. Стратегія розвитку індустріальних парків на 2023-2030 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2023 р. № 176-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5018-17#Text>
7. Батажок С.Г. Еко-індустріальні парки як інструмент регіональних стратегій розвитку. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2023. № 5. С. 71-81.
8. Когут І.В., Лебідь Т.В. Проблеми та перспективи розвитку індустріальних парків України. *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука"*. Серія : Економічні науки. 2022. № 11. С. 173-179.
9. Підоричева І.Ю., Ліщук О.В. Актуальні напрями та перспективи розвитку індустріальних парків і кластерів у контексті сучасної та повоєнної відбудови України. *Економічний вісник Донбасу*. 2023. № 1. С. 66-79.
10. Сенів Л.А., Комарницька Б.О. Проблеми діяльності індустріальних парків як інструментів інвестиційної політики в Україні. *Бізнес Інформ*. 2022. № 10. С. 27-32.
11. Чекіна В.Д., Ліщук О.В. Економічна сутність і види сучасних індустріальних парків. *Економіка промисловості*. 2023. № 2. С. 47-61.

12. Шевчук Н.А., Тульчинська С.О., Погребняк А.Ю. Напрями змін регуляторних актів щодо розвитку індустріальних парків в Україні. *Економічний вісник Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут"*. 2021. № 20. С. 25–30.

13. Herron A. Manchester's Trafford Park, the world's first industrial estate – a history of cities in 50 buildings, day 26. *The Guardian*. 29 April 2015. URL: <https://www.theguardian.com/cities/2015/apr/29/manchester-trafford-park-world-first-industrial-estate-history-cities-50-buildings>

14. Park R.E., Burgess E.W. *The City*. Chicago : University of Chicago Press, 2019. 256 p.

15. Vidová J. Industrial Parks - History, their Present and Influence on Employment. *Review of Economic Perspectives*. 2010. Volume X, Issue 1. P. 41–58.

16. Hoyt H. The Structure and Growth of Residential Neighborhoods in American Cities. United States. Federal Housing Administration, 1939. 178 p. URL: https://books.google.ro/books/about/The_Structure_and_Growth_of_Residential.html?id=RQu-HgAACAAJ&redir_esc=y

17. Harris, C. D., Ullman, E. L. The Nature of Cities. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*. 1945. Vol. 242, Issue 1. P. 7–17. DOI: <https://doi.org/10.1177/000271624524200103>

18. J. Qu, C. Ma. Regional Development Theory and Its Instructions for Regional Culture Industry Development. *Proceedings of the 2013 Conference on Education Technology and Management Science (ICETMS 2013)*. DOI: 10.2991/icetms.2013.334.

19. Leontief W., Strout A. Multi-Regional Input-Output Analysis T. Barna (ed.) *Structural Interdependence and Economic Development*. London : St Martins Press, 1963. P. 243–259.

20. Friedmann J. *Regional Development Policy : A Case Study of Venezuela*. Cambridge, Mass. : M.I.T. Press, 1966. 279 p.

21. Дуб А.Р. Індустріальні парки як інструмент формування регіональних полюсів зростання. *Бізнес Інформ*. 2022. № 7. С. 79-85.

22. Шевчук Н. Світовий досвід розвитку індустріальних парків та їхні переваги для розвитку економіки України. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2021. № 4. С. 68–74.

23. Britannica. History of the environmental movement. URL: <https://www.britannica.com/topic/environmentalism/History-of-the-environmental-movement>

24. Côté R.P., Cohen-Rosenthal E. Designing Eco-Industrial Parks: A Synthesis of Some Experiences. *Journal of Cleaner Production*, 1998. Vol. 6. P. 181–188. DOI: [https://doi.org/10.1016/S0959-6526\(98\)00029-8](https://doi.org/10.1016/S0959-6526(98)00029-8)

25. Lowe E. Eco-industrial Park. Handbook for Asian Developing Countries. Report to Asian Development Bank. Mandaluyong, Metro Manila, Philippines : Asian Development Bank, 2001. 313 p.

26. United Nations Industrial Development Organization. Brief history. URL: <https://www.unido.org/who-we-are/brief-history>

27. Hein A.M., Jankovic M., Farel R., Yannou B. A Conceptual Framework For Eco-Industrial Parks. In: *Proceedings of the ASME 2015 International Design Engineering Technical Conferences & Computers and Information in Engineering Conference IDETC/CIE 2015*. URL: https://www.researchgate.net/publication/281063831_A_Conceptual_Framework_for_Eco-Industrial_Parks/link/6187267d3068c54fa5b8f25e/download

28. Клецов А. Навіщо Україні еко-індустріальні парки Що таке еко-індустріальні парки та як їх створення може допомогти Україні у післявоєнному відновленні? *Економічна правда*. 14 липня 2022. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/07/14/689172/>

29. Dai Y., Day S., Masi D., Gölgeci I. A synthesised framework of eco-industrial park transformation and stakeholder interaction. *Business Strategy and the Environment*. 2022. Vol. 31, Issue 7. P. 3122–3151.

References:

1. UNIDO (2019). International Guidelines for Industrial Parks. United Nations Industrial Development Organization. Vienna International Centre. 128 p.

2. On industrial parks: Law of Ukraine dated June 21, 2012. N 5018-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5018-17#Text> [Ukraine]

3. Harmash O. (2023). Ukraine suffers biggest economic fall in independent era due to war. *REUTERS*. URL: <https://www.reuters.com/markets/europe/ukraines-economy-falls-304-2022-minister-2023-01-05/>

4. UNCHR (2023). Ukrainian Refugee Situation. URL: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>

5. Mikhailyshina D. (2023). A survey of Ukrainian refugees. Centre for Economic Strategy. URL: <https://ces.org.ua/en/a-survey-of-ukrainian-refugees/>

6. Strategy for the development of industrial parks for 2023-2030: Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated February 24, 2023. N 176-p. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5018-17#Text> [Ukraine]

7. Batazhok S.H. (2023). Eko-industrialni parky yak instrument rehionalnykh stratehii rozvytku [Eco-industrial parks as a tool of regional development strategies]. *Formation of market relations in Ukraine*, 5, 71-81. [Ukraine]

8. Kohut I.V., Lebid T.V. (2022). Problemy ta perspektyvy rozvytku industrialnykh parkiv Ukrainy [Problems and prospects of development of industrial parks of Ukraine]. *International scientific journal "Internauka". Series: Economic Sciences*, 11, 173–179. [Ukraine]
9. Pidorycheva I.Yu., Lishchuk O.V. (2023). Aktualni napriamy ta perspektyvy rozvytku industrialnykh parkiv i klasteriv u konteksti suchasnoi ta povoiennoi vidbudovy Ukrainy [Current trends and prospects for the development of industrial parks and clusters in the context of modern and post-war reconstruction of Ukraine]. *Economic Herald of Donbass*, 1, 66–79. [Ukraine]
10. Seniv L.A., Komarnytska B.O. (2022). Problemy diialnosti industrialnykh parkiv yak instrumentiv investytsiinoi polityky v Ukraini [Problems of industrial parks as instruments of investment policy in Ukraine]. *Business Inform*, 10, 27–32. [Ukraine]
11. Chekina V.D., Lishchuk O.V. (2023). Ekonomichna sutnist i vydy suchasnykh industrialnykh parkiv [Economic essence and types of modern industrial parks]. *Industrial Economics*, 2, 47–61. [Ukraine]
12. Shevchuk N.A., Tulchynska S.O., Pohrebniak A.Yu. (2021). Napriamy zmin rehuliatornykh aktiv shchodo rozvytku industrialnykh parkiv v Ukraini [Directions for changes in regulatory acts regarding the development of industrial parks in Ukraine]. *Economic Bulletin of the National Technical University of Ukraine "Kyiv Polytechnic Institute"*, 20, 25–30. [Ukraine]
13. Herron A. (2015). Manchester's Trafford Park, the world's first industrial estate – a history of cities in 50 buildings, day 26. *The Guardian*. URL: <https://www.theguardian.com/cities/2015/apr/29/manchester-trafford-park-world-first-industrial-estate-history-cities-50-buildings>
14. Park R.E., Burgess E.W. (2019). *The City*. Chicago: University of Chicago Press. 256 p.
15. Vidová J. (2010). Industrial Parks – History, their Present and Influence on Employment. *Review of Economic Perspectives*, X(1), 41–58.
16. Hoyt H. (1939). *The Structure and Growth of Residential Neighborhoods in American Cities*. United States. Federal Housing Administration. 178 p. URL: https://books.google.ro/books/about/The_Structure_and_Growth_of_Residential.html?id=RQu-HgAACAAJ&redir_esc=y
17. Harris, C.D., Ullman, E.L. (1945). The Nature of Cities. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 242(1), 7–17. DOI: <https://doi.org/10.1177/000271624524200103>
18. Qu J., Ma C. (2013). Regional Development Theory and Its Instructions for Regional Culture Industry Development. *Proceedings of the 2013 Conference on Education Technology and Management Science (ICETMS 2013)*. DOI: 10.2991/icetms.2013.334.
19. Leontief W., Strout A. (1963). Multi-Regional Input-Output Analysis T. Barna (ed.) *Structural Interdependence and Economic Development*. London : St Martins Press, 243–259.
20. Friedmann J. (1966). *Regional Development Policy: A Case Study of Venezuela*. Cambridge, Mass.: M.I.T. Press. 279 p.
21. Dub A.R. (2022). Industrialni parky yak instrument formuvannia rehionalnykh poliisiv zrostannia [Industrial parks as a tool for forming regional poles of growth]. *Business Inform*, 7, 79–85. [Ukraine]
22. Shevchuk N. (2021). Svitovyi dosvid rozvytku industrialnykh parkiv ta yikhni perevahy dlia rozvytku ekonomiky Ukrainy [The world experience of the development of industrial parks and their advantages for the development of the economy of Ukraine]. *Problems and prospects of economics and management*, 4, 68–74. [Ukraine]
23. Britannica. History of the environmental movement. URL: <https://www.britannica.com/topic/environmentalism/History-of-the-environmental-movement>
24. Côté R.P., Cohen-Rosenthal E. (1998). Designing Eco-Industrial Parks: A Synthesis of Some Experiences. *Journal of Cleaner Production*, 6, 181–188. DOI: [https://doi.org/10.1016/S0959-6526\(98\)00029-8](https://doi.org/10.1016/S0959-6526(98)00029-8).
25. Lowe E. (2001). *Eco-industrial Park. Handbook for Asian Developing Countries*. Report to Asian Development Bank. Mandaluyong, Metro Manila, Philippines: Asian Development Bank. 313 p.
26. United Nations Industrial Development Organization. Brief history. URL: <https://www.unido.org/who-we-are/brief-history>
27. Hein A.M., Jankovic M., Farel R., Yannou B. (2015). A Conceptual Framework For Eco-Industrial Parks. In: *Proceedings of the ASME 2015 International Design Engineering Technical Conferences & Computers and Information in Engineering Conference IDETC/CIE*. URL: https://www.researchgate.net/publication/281063831_A_Conceptual_Framework_for_Eco-Industrial_Parks/link/6187267d3068c54fa5b8f25e/download
28. Kleshchov A. (2022). Navishcho Ukraini eko-industrialni parky. Shcho take eko-industrialni parky ta yak yikh stvorennia mozhe dopomohty Ukraini u pisliavoiennomu vidnovlenni? [Why do Ukraine have eco-industrial parks? What are eco-industrial parks and how can their creation help Ukraine in post-war recovery?] *Economic truth*. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/07/14/689172/> [Ukraine]
29. Dai Y., Day S., Masi D., Gölgeci I. (2022). A synthesised framework of eco-industrial park transformation and stakeholder interaction. *Business Strategy and the Environment*, 31(7), 3122–3151.